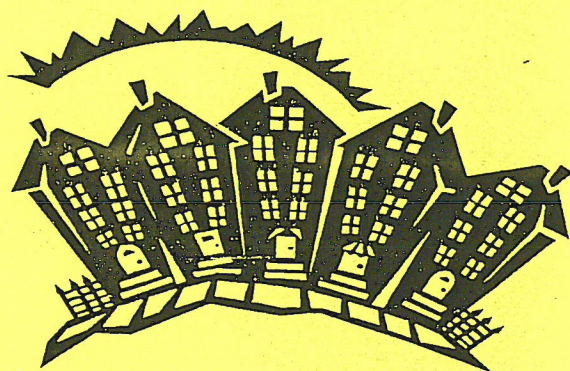

Kaplanskolan

"OM KNOTARNA KUNDE TALA"

**historisk sammanfattning om livet i Bonnstan
genom tiderna**

Specialarbete läsåret 1996/1997

Av Joel Hedlund, S3C

Handledare: Wilhelm Rouget de St Hermine

INLEDNING

Detta projektarbete kommer att handla om Skellefteås kyrkstad, Bonnstan. Jag vill berätta om Bonnstans historia, från dess begynnelse och fram till idag. Hur det har sett ut och om folklivet.

Har valt detta ämne då jag tycker att dessa byggnader är vår stads finaste bevarade kulturminne och det jag i första hand skulle rekommendera turister att besöka och titta på. Då jag har mina rötter i kvarteren i området nära Bonnstan har jag under min barndom ofta lekt och promenerat med min morfar där och han har berättat fantastiska anekdoter och sanningar om livet förr. Detta har påverkat min nyfikenhet och därför vill jag veta mer.

Jag har valt att ta reda på fakta genom litteraturstudier och intervjuer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	
2. FRÅN MEDELTIDEN - 1835	sid. 1
3. BRANDEN 1835	sid. 1-2
4. BRANDORSAKEN	sid. 2
5. ÅTERUPPBYGGNAD	sid. 2
6. KYRKSTADSLIVET	sid. 3
7. UNGDOMSHELGERNA	sid. 4
8. GAMMELDOMSHELGERNA	sid. 4
9. ORDNINGEN OCH BUSLIVET	sid.4-5
10.BORDELLER, I BONNSTAN!??	sid. 5
11.MARKNADSPLATS PÅ KÖRRAN	sid. 5
12.HÄSTPREMERING	sid. 6
13.HÄLSOBRUNNEN	sid. 6
14.BRANDEN 1937	sid. 7
15.MIDSOMMAR I BONNSTAN	sid. 7
16.ÄGANDESKAPET OCH KYRKSTADSSTYRELSEN	sid. 8-9
17.LUSTIGA HÄNDELSER	sid. 9
18.ÖVRIG KORTFATTAD UPPLYSNING	sid. 9
19.SLUTKOMMENTAR	sid. 10
20.NOTSAMLING	sid. 11
21.KÄLLFÖRTECKNING	sid. 12
22.BILAGOR	sid. 13

Från medeltiden - 1835

I hur gammal Bonnstan är vet man inte exakt men man vet att det fanns kammare så tidigt som i början av 1400-talet.

"Sannolikt leder den till sitt ursprung långt ner i medeltiden, för hur skulle man kunnat vara den förutan" skriver prosten K-A Fellström i sin bok, Från Kyrkbacken.

Avstånden var långa, vägarna dåliga och kyrkotvånget starkt. Omkring ett hundratal helgdagar fanns att ge akt på. Genom att bebyggelsen sökte sig inåt landet, måste stugor och stallar byggas, där bönderna kunde övernatta vid de många helgerna och hålla till under kyrkobesöken för gudstjänster, dop, begravningar, marknader och ting. Stugorna skulle också användas till övernattning då det var husförhör i sockenstugan.

Några småstugor fanns redan 1413 och 1543 fanns det stugor för 350 bönder. 1)

Att Kyrkstaden i allmänhetens mun kom att kallas Bonnstan kommer sig av att man ville markera att den var boningsplats för bönderna till skillnad från borgerligheten.

Kyrkstaden låg ungefär där den nuvarande Bonnstan ligger men sträckte sig mycket närmare kyrkan, fram till nuvarande landsförsamlingens församlingshem samt med utstickare norrut. Dessutom låg mindre grupper av kyrkstadshus på Kläppen (ungefär där nuvarande gravkapellet ligger), på Brännan och på Lötén (en bit norrut). 2)
(Bilaga 1)

Dessa stugor var enkla och låga, gråfärgade med nävertak och med lucka för det obetydliga fönstret. Enkla möbler fanns, främst skåpsängar. Ofta hade dessa sängar tre bäddar över varandra.

En ödesdiger händelse inträffade den 3 juni 1672 då kyrkstaden brann. De flesta stugorna brann ner förutom de, som var placerade i utkanterna. 1674 utgav landshövdingen en resolution (beslut) att de som byggt sina kyrkobyhus med stuga, stall och bod på västra sidan av kungsgropen (svackan där vi idag eldar majbrasa) skulle ge 15 daler kopparmynt till kyrkan för alla tre husen eller 5 daler för varje hus. 3)

Man kan tänka sig att innebörden i detta beslut var att så få som möjligt skulle bygga sina kyrkstugor i nära anslutning till kyrkan, för att inte utsätta själva kyrkan för brandrisker.

Branden 1835

Den 2 september 1835 klockan 22.30 utbröt ytterligare en brand i Kyrkstaden. En brand som skulle bli helt förödande. Den började i ett stall mitt i Kyrkstaden. Det blåste hård nordvästlig vind. Branden började så sent på kvällen att det blev svårt att få hjälp med släckningsarbetet. De flesta sov med stängda fönsterluckor.

Då det året innan varit en mindre eldsvåda hade sockenmännen, den tidens politiker, beslutat att det skulle finnas brandvakter i Kyrkstaden nattetid. Denna natt i september kom inga vakter och den ansvarige torparen Per Larsson Holmlund beslöt att själv ta vakten. På väg mot Kyrkstaden såg han lågorna flamma upp i ett stall och i en bod. Han lyckades få kontakt med korpral Swedberg och de båda rusade mot kyrkan för att slå larm genom att klämta i kyrkklockorna. Detta tog längre tid än nödvändigt, då de hade svårt att få tag på nyckeln till kyrktornet. Elden spred sig mycket snabbt och innan morgonen hade 360 hus brunnit ner förutom stallar och bodar. Det var både stugor och handelsmännens hus samt det mesta av varulagren och allmogens kvarlämnade helgkläder som innebrändes. Vinden drev mot Skellefteälven varför kyrkan och prästgårdarna aldrig var allvarligt hotade.

Mellan kyrkan och kyrkstaden låg sockenstugan. Efter branden beslöts att den skulle repareras så att sockenstämmorna och husförhören skulle kunna hållas där. I sockenstugan skulle även de församlingsbor, som förlorat sina kyrkstugor i samband med branden, kunna övernatta. (Bilaga 2 och 3)

Brandorsaken

Allmänt ansågs att mordbrand förelåg. En belöning på 400 daler var utsatt till den som kunde ange ett namn, vilket kunde leda till ett gripande. Många blev säkert misstänkta för branden och säkerligen spekulerades och skvallrades det livligt bland allmänheten.

Det berättas att viktualiehandlaren 4) Gustaf Magnussons piga, Stina, hade den 2 september vid fem-tiden, gått för att hämta vatten och tagit vägen förbi rådman Skogs handelsstuga. Där utanför, i en gränd, hade hon sett en skottkärra med brädstumpar, stickor och näver. Allt var nedkletat med tjära. Hon tog några stickor med hem och berättade om kärran för sin husbonde. Han skickade henne tillbaka för att titta närmare på kärran, men då hon kom fram var den försvunnen. Kan denna skottkärra haft med branden att göra? 5)

Någon klarhet kom aldrig fram.

Återuppbyggnad

Nu gällde det att få en ny kyrkstad uppförd. Lyckligtvis hade Skellefteå en praktisk och klarsynt man i ledningen.

Fram till branden 1835 hade Kyrkstaden legat kring kyrkan och prästgården. 1837 påbörjades återuppbyggnaden men den hade nu flyttats till dess nuvarande plats. Detta för att inte utsätta kyrkan för eventuella brandrisker. 6)

Kyrkstadslivet

Kyrkplikten försvann i mitten på 1800-talet men trots detta fortsatte man att besöka kyrkan och övernatta i kyrkstaden vid större helger. Årets kyrkhelger var nyår, trettonhelgen, påsk, pingst, midsommar, böndagarna, Mikaeli och jul. Under konfirmationen övernattade läsbarnens anhöriga i kyrkstaden.

Ett kyrkbesök var dåtidens viktigaste nyhetsförmedling. Från predikstolen informerade prästen om bl.a. tider för marknader, skatteuppbörd och vägunderhåll. Dessutom gav säkert samtal med släkt och vänner ett nyhetsstoff av mer privat karaktär.

En kyrkresa och kyrkstadsvistelse måste förberedas i god tid. Mycket skulle ordnas både hemma och inför resan. Många gånger såg man fram emot kyrkhelgen som något av den tidens semester, då husfolket fick lämna över hem, barn och ladugård till pigan och drängen och åka till kyrkan och kyrkstaden. Oftast lämnades de yngsta barnen hemma, men de fick vid cirka 6 års ålder börja följa med.

I vissa familjer lämnades ansvaret för hemmet, djuren och småbarnen till de äldre barnen och mamman och pappan åkte iväg själva.

Inför en kyrkstadsvistelse skulle man ha med mat för två till tre dagar. Man packade ner bröd, smör, ägg, kaffe, socker och kanske torkad fårbog eller syltat och stekt fläsk. Man hade också med sig ved i jutesäckar för att kunna elda i kammaren och dessutom skulle mattor och sängkläder ses över och kanske tvättas. Detsamma gällde för finkläderna. 7)

Med dagens synsätt och vida världsuppfattning kan det för oss som lever idag tyckas märkligt och lite överkligt, att denna "resa" från småbyarna runt Skellefteå på kanske bara 25-30 km upplevdes så fantastisk och upplevelserik. Men vi måste komma i håg att det handlar om ett annat sekel, mer än 150 år sedan, då man färdades med häst och trilla sommartid och släde eller rissla vintertid. Troligen var det endast dessa kyrkhelger, som gav möjlighet att lämna hembyns gränser. 8)

När man väl var framme och hade lastat av bagaget och ställt in hästen i stallet, var det dags att installera sig i sin kyrkkammare. Den utgjordes av ett rum med öppen spis i ett hörn och ett fönster. Golven bestod av grova golvplankor och väggarna var timrade. Man isolerade mellan stockarna med klädtrasor, mossor eller lera utblandad med halm. Under slutet av 1800-talet började man klistra tidningspapper på väggarna.

Det var rätt mörkt i kammaren. Fönstret och den öppna spisen var de enda ljuskällorna. Möblemanget bestod i regel av ett skåp, en vedbänk, en kommod, en soffa, ett bord, ett par stolar och en eller två gustavianska sängar. Skåpsängar var heller inte ovanligt. När det blev sängdags lade sig de äldre i skåpsängens nedre del, medan barnen bäddades ner i den övre sängen som ofta var försedd med luckor. 9)

Ungdomshelgerna

Kyrkhelgerna var oftast uppdelade i ungdoms- och gammeldomshelger. Särskilt Mikaelihelgen i slutet av september var ungdomens helg. Då var skördarna färdigbärgade och glädjen och förväntan var säkert stor hos ungdomarna. Då var det ju äntligen dags att slå sig lös. Inte var det alla gånger kyrkbesöken som var det väsentliga. Det tror jag inte. Nu fick de ju en chans att träffa gamla vänner och lära känna nya.

Med åren utvecklades en ungängesform för ungdomarna att träffas, nämligen de så kallade nattfrierierna. Det var säkert spännande för både flickor och pojkar att få träffa ungdomar från andra delar av socknen. Det kunde gå till så att ett gäng grabbar följdes fram till ett fönster, där dom visste att det fanns tjejer innanför. Genom att knacka och skrapa på fönsterrutan gjorde man de förväntansfulla tjejerna medvetna om, att det var friare i farten. När grabbarna var säkra på att de blivit upptäckta var det dags att rabbla byaramsan som varierade från by till by. Om någon flicka var intresserad av någon av pojkarna så blev han insläppt. Det var mycket anständigt. Ibland kröp de ner under fällen med kläderna på, förutom skorna. Sedan låg de och kramades till fram på morgonen. Efter en sådan natt tillsammans ansågs tjejen och killen ha blivit "böri", som betydde ungefär detsamma som att de blivit ihop. Samtalsämnet nästa dag handlade om nattens parförhållanden. 10)

Gammeldomshelgerna

Uppdelningen i ungdoms- och gammeldomshelger var i praktiken inte så strikt. Gamla som unga umgicks i kyrkstaden. Den enda skillnaden var, att vissa helger kom övervägande unga personer medan andra helger mest besöktes av de äldre.

Midsommar var de äldres riktigt stora kyrkhelg. I Bonnstan ordnades marknad och missionsmöte under denna helg. Även Pingst och Höstbönedagen räknades till gammeldomshelgerna. De helgerna var rätt lugna och de äldre åkte inte till kyrkstaden med samma förväntningar som de unga. Men visst såg de äldre på besöket som en avkoppling i vardagen och en möjlighet att träffa vänner. För endel kvinnor var kyrkstadsbesöken förknippade med oro, då en del av karlarna tog chansen att supa, spela kort om pengar och hamna i slagsmål. 11)

Ordningen och buslivet

Många kyrkhelgsnätter medförde sömnbrist för kammarägarna. Kyrkfolket klagade ofta på att de inte fick någon ro för allt skratt och oväsen långt fram på morgontimmarna. Spritkonsumtionen var ofta stor och brännvin fanns alltid att köpa. Detta blomstrade och fortgick trots att det var förbjudet.

Oenigheter mellan byarna gjordes upp under kyrkhelgerna och ofta tappades omdömet på grund av all sprit. Sammanhållningen och solidariteten var stark inom varje byalag. 12)

Under ungdomshelgerna uppstod slagsmål mellan grabbar, som var rivaler om någon tjej. Andra kombinerade sprit och poker, vilket slutade i tragedier. Hembränningen florerade friskt och i Bonnstan har det funnits kammare som fungerat som etablerade lönnkrogar. Speciella ordningsmän skulle upprätthålla ordningen och oftast patrullerade ett par fjärdingsmän 13) och andra vakter under kyrkhelgerna. Dessa skulle även se till att ingen eldsvåda uppkom.

Ett av de större problemen genom tiderna var de tillfälligt boende. Endel bybor upplät nämligen sin kammare som bostad till fattiga för att på så sätt lösa byns fattigvård. Följden blev att så kallat "löst folk" periodvis bosatte sig i kamrarna och klagomålen hopade sig mot detta mer eller mindre permanenta boende. 14)

I Bonnstan fanns en sockenarrest, som omtalas första gången 1825. Den flyttades till Sunnanå tio år senare, men oordningen och buslivet i Bonnstan krävde en arrest. Ett nytt häkte upprättades och förseddes med galler. Ganska snart visade det sig att detta inte var tillräckligt och 1860 beslöts att bygga en ny och större. 15)

Bordeller, i Bonnstan!??

Bonnstan har också fungerat som ett kärt tillhåll för mindre nogräknade kvinnor och här har under decienniernas gång funnits väl inarbetade bordeller. Exempelvis finns det beskrivet hur två 17-åriga flickor slog sig ner i en kammare och hade mottagning. I omgångar skrevs de in på kurhuset i Skellefteå för att vårdas för sina veneriska sjukdomar. 16)

Marknadsplats på Körran

Under lång tid har det område, som nu kallas Nordanå haft namnet Körran. Här har varit både betesplats för hästar och kor, tjäruppsamlingsplats och marknadsplats.

Körran blev marknadsplats 1837 då marknaden flyttades från kyrkstaden som brunnit ner ett par år tidigare. De flesta affärsmän dukade upp sina varor på enkla bockbord. Torghandeln omfattade många stånd där allt såldes från karameller, verktyg, vävskedar, tyger och mycket annat. 17)

Marknaden flyttades senare åter till Bonnstan. Vid marknadstillfällena kunde man även köpa mat. Ett prisexempel: 1910 kostade en tallrik ärtsoppa 35 öre och en smörgås mellan 5 och 10 öre. Man kunde också köpa hemgjord gulsotsbrygd. Köparen fick ta med egen flaska och priset varierade mellan 13 och 14 öre per stop. 18) Tyvärr har jag inte lyckats få reda på vad denna gulsotsbrygd var för något och vad den innehöll.

Hästpremiering

En årligen återkommande sevärdhet i Bonnstan var hästpremieringen som drog till sig stor publik. Hästarnas kvalitet bedömdes. En del kom med sina ston för att få dem betäckta. Man handlade också med hästar och det förekom även försäljningar av grisar, får och kor. Denna hästpremiering förekom ända in på 1940-talet. 19)

Hälsobrunnen

Då Skellefteå blev stad 1845 hade socknen i precis 20 år haft en hälsobrunn med tillhörande brunnspaviljong. Själva hälsokällan, med det stärkande och livgivande vattnet låg invid Brunnsgården som idag fungerar som prästbostad vid Bonnstadskurvan. Hälsobrunnen hade många långväga gäster från södra delarna av landet och även från angränsande länder. Ortsbefolkningen och även människor, som bodde i kyrkstaden var flitiga gäster.

Klockan sex på morgonen var ordinarie tid, då en brunnsgäst skulle infinna sig för att dricka första glaset. Sedan ringde det i en klocka varje kvart för att påminna om att det var dags att dricka ett nytt. Mellan varje glas skulle man motionera genom att promenera i salongen, kasta kägla eller gunga i slänggungorna. Ofta hann man dricka fem glas innan det var dags för frukost. Maten fick inte vara för kraftig eller salt. Den stränga dieten, motionen och det järnhaltiga vattnet tog under en 14-dagarskur bort överflödigt fett och stärkte individen.

Till brunnen hörde också en badhusinrättning, som låg en bit från själva brunnsanläggningen. Badhuset var byggt i sänkan där bäcken rann ut i älven. Här fanns även gyttjebad och dusch att tillgå.

I Brunnsgårdsbyggnaden hade man också teater och fina baler. Man hade också en park med gångar att promenera i.

Under 1870-talet svalnade intresset för hälsobrunnen i Skellefteå. De förmögna valde att åka till anläggningar söderut.

Badhuset bytte också skepnad och blev bageri. Platsen fick namnet Bullgropen. 20)

Branden 1937

Sommaren 1937 inträffade återigen en stor brand. Hur elden uppstod uppdagades aldrig men jag har under mitt arbete fått en förklaring till detta vid en intervju med min morfar, Germund Larsson, som berättar följande:

Det var en härlig sommarkväll 1937 och vi var ett gäng pojkar i åldrarna 12 - 17 år, som spelade fotboll i Bonnstan. Plötsligt fick en av grabbarna en riktig fullträff och sparkade en "höjdare", som hamnade i en av skorstenarna. Vi ville ju ha tillbaka bollen så en av oss kröp under kammaren och slog upp några golvtiljor för att komma in i själva kammaren. I kammaren fanns ett bord och på bordet stod en flaska med ett stearinljus. Grabben tände ljuset för att leta efter bollen. Då han inte fann den lyste han från den öppna spisen upp i murstocken, men någon boll såg han inte. Bollen var borta så det var inget annat att göra än att gå hem.

På natten vid 03-tiden, uppstod en väldig eldsvåda. Många i "Gammelstan" vaknade av sprakandet från elden. De stallar som stod där vi idag har midsommarstången brann samt ett tiotal kammare varav en del brann ner till grunden. De stallar, som inte brann ner till grunden, såldes till tegelbruken som tegelved. Några kammare gick rädda och reparerades några år senare av "de samvetsömma", d v s den tidens ALU-arbetare.

För att återgå till branden. Dagen efter sammankallade fjärdingsmannen alla pojkar, som spelat fotboll kvällen innan. De blev förhörda men alla var de eniga om att de knappast kunde vara orsaken till branden. De hävdade att det lika gärna kunde vara gubbarna, som spelat kort i en bredvidliggande kammare, vilka kunde ha slarvat med elden. Ingen visste ju exakt i vilken kammare elden börjat.

Ungefär 1940, då "de samvetsömma" jobbade med reparationerna och börjat riva murarna rullade plötsligt bollen fram. "Ja, visst finns det en möjlighet att det var vi som orsakade branden genom att bollen fastnat högt upp i murstocken och att gammalt sot börjat brinna, men det är i så fall presskriberat idag. Något ont som inte har något gott med sig är, att vi genom branden, fick en öppen och fin yta att utnyttja vid midsommarfirande". 21)

Midsommar i Bonnstan

Till Skellefteå landsförsamlings midsommarfirande i Bonnstan har alltsedan 1953 sökt sig omkring tiotusen besökande varje år. På den öppna plats, som 1937 års brand skapade, samlas stora skaror till ett omfattande program med bland annat missionsmöte, midsommarbrudpar, högtidstal och lekar kring midsommarstången.

Med åren har Vuxenskolans och museets marknadshelg tillkommit i Skellefteå, vilket samlar stora skaror från när och fjärran. Denna marknadshelg brukar infalla helgen efter midsommar.

Allt det superi och alla de slagsmål som hörde samman, inte minst med ungdomshelgerna under 1800-talet, då många drev lönnkrogar bland stugorna, har helt upphört. Istället har kyrkstaden med sina 116 hus och 392 kamrar fått en allt fastare förankring i bygden som ett levande minne över norrländsk bondekultur. (Skelleftebygdens historia del 6)

Ägandeskapet och kyrkstadsstyrelsen

Bonnstan har saknat egentlig organisation ända fram till 1953. Frågor av gemensamt intresse har tidigare beroende på ärende, avgjorts av sockenstämma, sockennämnd, kyrkoråd, präst eller häradsråd. 1953 inrättades en kyrkstadsstyrelse med ledamöter för församlingen och kommunen samt en företrädare från riksantikvarieämbetet (person från muséet). En av de drivande krafterna för Bonnstans bevarande var Ernst Westerlund (museichef i Skellefteå), som även blev den första ordföranden för kyrkstadsstyrelsen.

Under 1950- och 1960-talen upplevde Bonnstan en ny renässans. Det fick till följd att det åter blev populärt att äga en kammare. Många kammare renoverades efter den då rådande stilen. De äldre spegeldörrarna med handsmidda lås och beslag ersattes med nya moderna paneldörrar med patentlås, gamla fönster byttes ut mot nya tvåluftsfönster, träbroräcken byttes ut mot moderna järnräcken o.s.v. En del personer försökte själva dra in ström i sina kammare och det ofta på ett mycket amatörmässigt sätt, som kunde vara livsfarligt.

Kyrkstadsstyrelsen motsatte sig denna form av renovering.

På 1970-talet påbörjades, genom kyrkstadsstyrelsens försorg, stora insatser, som kan sägas vara avslutade år 1987. Ett äganderegister upprättades. Detta detektivarbete utvisade att de 392 kamrarna (i 116 stugor) ägdes av 950-1050 personer. 1974 hölls ett första sammanträde inför den stora renovering, som förutom arbetet på byggnaderna även innefattade vägarbeten, markarbeten och elarbeten. Byggnadernas renovering bekostades till hälften av allmänna medel medan kammarägarna tillsköt resten. Arbetena, som etappindelades, inleddes 1978 och åtta år senare var samtliga etapper avslutade.

1982 togs beslut av länsstyrelsen att låta byggnadsminnesförklara hela Bonnstan - 344 av 392 kammaransvariga hade då gett sitt godkännande till detta.

Kyrkstadshusen med kamrar ägs även idag av privatpersoner men står på mark som till cirka 85 % ägs av Skellefteå landsförsamling och resterande cirka 15 % av Skellefteå kommun. Köp och överlåtelse av kammare ska enligt ordningsstadgan för kyrkstaden godkännas av kyrkstadsstyrelsen. Denna paragraf har tillkommit för att styrelsen i möjligaste mån ska kunna se till att inga andra än myndiga personer kyrkskrivna inom Skellefteå landsförsamling och boende minst en mil från kyrkan blir ägare. 22)

Efter kontakt med Germund Larsson, sekreterare i Kyrkstadsstyrelsen, får jag veta, att idag är reglerna ändrade något. Det räcker med att man tillhör Skellefteå kommun. Man har alltså ändrat bestämmelsen från att man tidigare skulle tillhöra Skellefteå landsförsamling för ett ägandeskap.

Jag får också veta att priserna på kamrarna varierar beroende på läget, närheten till toaletterna, skicket o.s.v. Den dyraste kammare, som under senaste åren bytt ägare, såldes för cirka 80 000 kronor. Vidare får jag veta att det kostar varje kammarägare 135 kronor/år för en kollektiv brandförsäkring.

Lustiga händelser

Germund Larsson som tillbringade sin barndoms lediga stunder i Bonnstan, berättar vidare: "Det fanns gemensamt utedass i Bonnstan. En gång var det några pojkar, som sprang omkring och "lattjade". Så kom det en tjusig tjej i fina kläder och trippade fram. Dasset var försett med en tunna under själva sittringen, men baksidan på dasset var öppen. En av grabbarna, som var en aning nyfiken och full i sjutton, smög till baksidan och skulle kika på flickan. Men just innan hon satte sig tillrätta kikade hon av en händelse ner mot tunnan och vad fick hon se? Jo, två stora pojkögon som stirrade. Men pojken fann sig snabbt och sa: -Matt jer klåcka? (Hur mycket är klockan?)."

Germund berättar också om Sopp-Olle som sålde ärtsoppa för 35 öre under marknaderna. Om kunderna inte åt upp allt på tallrikarna, skrapade Sopp-Olle resterna tillbaka i grytan och sålde nya portioner.

Övrig kortfattad upplysning

*Cykelvägen vi idag har genom Bonnstan var huvudgata med biltrafik ända fram till början på 1970-talet.

*I Bonnstan låg en kiosk, Broberska kiosken, som ägdes av Helge och Maine Broberg. Den lades ner i början på 1970-talet.

*I slutet på 1970-talet brann en kammare ner till grunden. Det var inte ett timmerhus och väggarna var fyllda av sågspån.²³⁾

SLUTKOMMENTAR

Detta specialarbete har varit mycket roligt och intressant att arbeta med. Det har inte varit särskilt svårt att få tag på litteratur, men jag skulle ha önskat att litteraturen hade varit mer varierande innehållsmässigt. De flesta böcker har nämligen haft samma innehåll och det som skiljer är egentligen bara de olika författarnas skrivarsätt. Vad som också har varierat i de olika böckerna är exaktheten vad gäller datum, klockslag och antal. Jag har inte lagt någon större vikt vid att kontrollera just detta, då mitt syfte har legat på ett annat plan. Som exempel kan jag nämna branden 1835. Prosten K-A Fellström skriver i sin bok "Från kyrkbacken": "Eldsvådan började kl. 9 em. den 25 sept. 1835 i ett stall..." I informationsbladet "Lilla Skelleftebladet" skriver Per André i en artikel om samma brand: "På aftonen den 2 september 1835 vid pass Klockan 1/2 till 11 (kl.22.30) utbröt i Skellefteå kyrkstad en brand..."

Jag tycker i det stora hela, att mitt syfte med detta specialarbete är uppnått, nämligen att få veta mera om Bonnstans historia. Jag har fått en stark känsla för hur man levde förr och vilken otrolig betydelse, framför allt socialt, Bonnstan hade. Uttrycket "Det var bättre förr" kanske stämmer till en del, just att man verkligen umgicks och inte levde i TV-, video- och datorvärlden. Men visst inser jag att buslivet existerade även under tidigt 1800-tal med missbruksproblematik och associala levnadstilar.

Vad som var väldigt överraskande för mig var hälsobrunnen i Bonnstadskurvan samt att det funnits bordeller. Det känns mycket obegripligt och långsökt men det bekräftar ovanstående stycke. Vad som också fått igång min fantasi är marknaderna. Om jag blundar kan jag se dem framför mig och nästan känna lukterna. Jag har också i mitt arbete nämnt några prisexempel från marknaden på Körran 1910 (s. 5) för att ge en viss förståelse för penningvärdet.

Det jag är missnöjd med är, att jag hade trott att det skulle finnas fler bilder, skisser och kartor från början av 1800-talet. Några kartor har jag stött på, men bilder/teckningar om hur det verkligen såg ut har jag endast hittat några få och i så dåligt skick att jag har avstått från att göra dåliga kopior till detta arbete. Dessa kan du som läser hitta på Skellefteå Museum.

Det har även varit mycket intressant att lyssna till Germund Larssons nostalgiska berättelser från ungdomstiden i Bonnstan under 1920-30 talen. Jag har även fått viktig och intressant fakta från pastor Lars Jonsson som även han är uppväxt i trakten kring Bonnstan.

Detta specialarbete har ökat min kunskap och mitt intresse för Bonnstan och när jag till sommaren kommer att cykla eller promenera omkring där kommer jag garanterat att överväldigas av fantasibilder, som till stor del har en verklighetsanknyten grund.

Joel Hedlund
1997-03-31

NOTSAMLING

- 1) Fellström, K-A: "Från Kyrkbacken", s. 71
- 2) Lilla Skelleftebladet, 5/1990
- 3) Viklund, S-H, m.fl.: "Skelleftebygden 1992", s. 28
- 4) "Viktualiehandlare" betyder livsmedelshandlare
- 5) Lilla Skelleftebladet, 5/1990
- 6) Fellström, K-A: "Från kyrkbacken", s. 73
- 7) Hallinder, A., Vikström, E., m. fl.: "Västerbotten 1988", s. 13-14
- 8) Egen kommentar
- 9) Hallinder, A., Vilström, E., m.fl.: "Västerbotten 1988", s. 16-18
- 10) Hallinder, A., Vikström, E., m. fl.: Västerbotten 1988" s. 24-26 samt Lundmark, I.: "Skellefteå - en 150 årig historia", s. 89
- 11) Hallinder, A., Vikström, E., m. fl.: Västerbotten 1988", s. 23-24 samt Lundmark, I.: "Skellefteå - en 150 årig historia", s. 44
- 12) Hallinder, A., Vikström E., m. fl.: "Västerbotten 1988", s. 33
- 13) "Fjärdingsmän" är ett äldre ord för poliser
- 14) Hallinder, A., Vikström, E., m.fl.: "Västerbotten 1988", s. 34
- 15) Lundmark, I.: "Skellefteå - en 150 årig historia", s.54
- 16) Ibid, s. 45
- 17) Ibid, s. 47-48
- 18) Hallinder, A., Vikström E., m. fl.: "Västerbotten 1988", s. 28-29
- 19) Ibid, s. 29-30
- 20) Lundmark, I.: "Skellefteå - en 150 årig historia", s. 72
- 21) Larsson, G: Intervju
- 22) Lindström, A-C., Rova, G.: "Liv och leverne i Bonnstan ...", s. 8-11
- 23) Larsson, G.: Intervju

KÄLLFÖRTECKNING

Skrivna källor:

Bergling, R. (1964)
Kyrkstaden i övre Norrland. Skytteanska samfundet, Umeå.

Clausén, H., Forsgren, R., m.fl. (1988)
Skelleftebygdens historia, del 6.

Enqvist, E. (1978)
Kyrkstad. Lts förlag, Stockholm.

Fellström, K.A. (1964)
Från kyrkbacken, historiska anteckningar från Skelleftebygden.

Hallinder, A., Vikström, E., m. fl. (1988)
Västerbotten 1988.

Lindström, A_C., Rova, G. (1980)
Liv och leverne i Bonnstan i Skellefteå under 1900-talet

Lundmark, I., (1996)
Skellefteå - en 150 årig historia. Artemis bokförlag, Skellefteå.

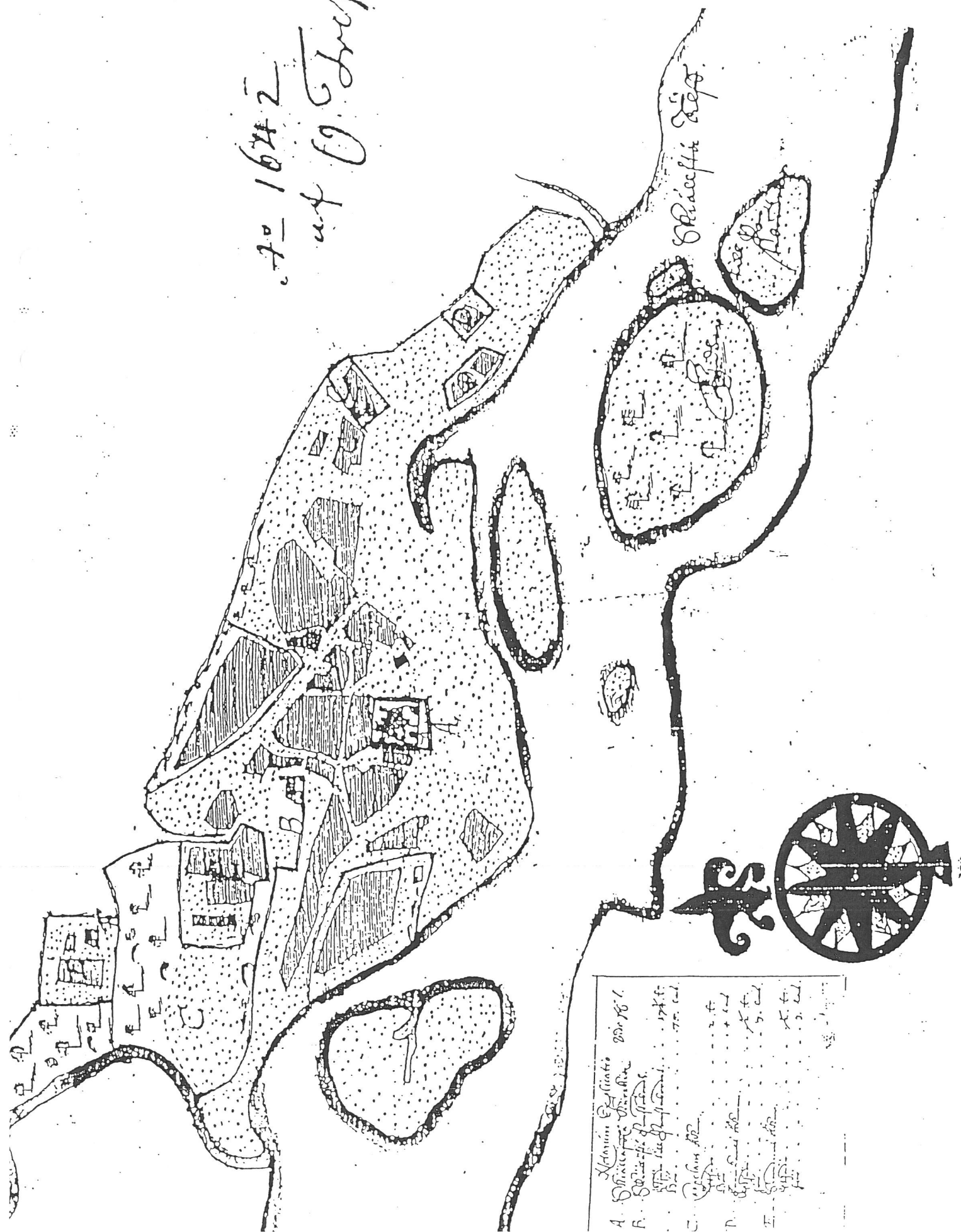
Lundström, U., m.fl. (1990)
Lilla Skelleftebladet nummer 5. Skellefteå hembygdsförening.

Viklund, S-H., m.fl. (1992)
Skelleftebygden 1992. Föreningen för Skellefteforskning (SKEFO).

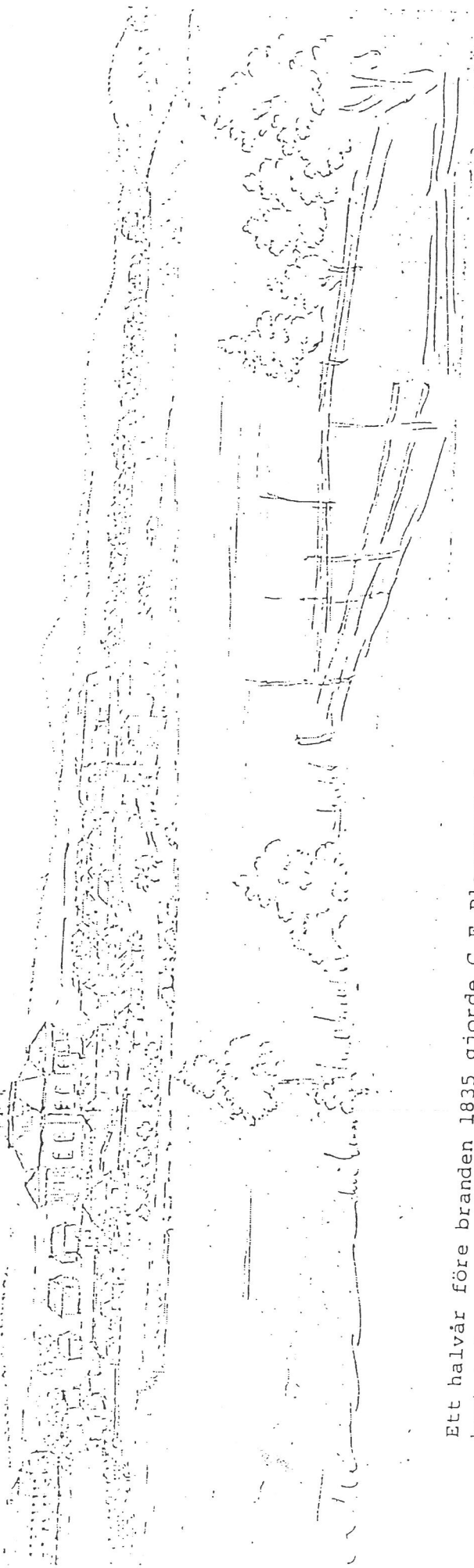
Oskrivna källor:

Germund Larsson
Intervju

nr 1642
av O. Frey

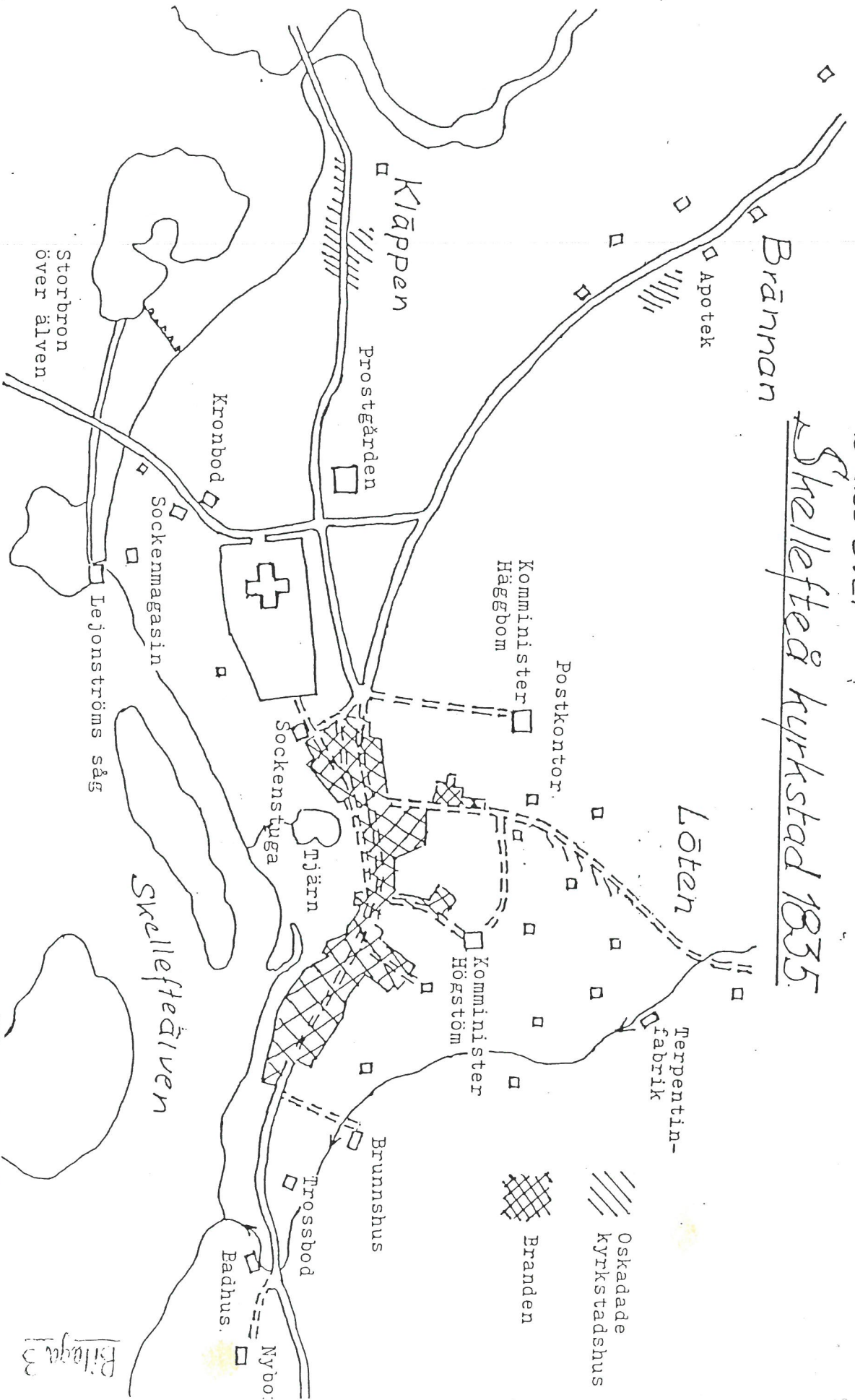

A. Skärsjöns Sjö	200 f. 1.
B. Skärsjöns Sjö	174 f.
C. Skärsjöns Sjö	75 f.
D. Skärsjöns Sjö	2 f.
E. Skärsjöns Sjö	1 f.
F. Skärsjöns Sjö	1 f.
G. Skärsjöns Sjö	1 f.
H. Skärsjöns Sjö	1 f.
I. Skärsjöns Sjö	1 f.
J. Skärsjöns Sjö	1 f.
K. Skärsjöns Sjö	1 f.
L. Skärsjöns Sjö	1 f.
M. Skärsjöns Sjö	1 f.
N. Skärsjöns Sjö	1 f.
O. Skärsjöns Sjö	1 f.
P. Skärsjöns Sjö	1 f.
Q. Skärsjöns Sjö	1 f.
R. Skärsjöns Sjö	1 f.
S. Skärsjöns Sjö	1 f.
T. Skärsjöns Sjö	1 f.
U. Skärsjöns Sjö	1 f.
V. Skärsjöns Sjö	1 f.
W. Skärsjöns Sjö	1 f.
X. Skärsjöns Sjö	1 f.
Y. Skärsjöns Sjö	1 f.
Z. Skärsjöns Sjö	1 f.

Ett halvt år före branden 1835 gjorde C F Plagemann denna teckning av kyrkan och den gamla kyrkstaden sedda från Sunnanå. Hela den långa stugraden från kyrkan till kompaniets trossbod längst bort till höger eldhärjades. Lejonströms såg skymmer något kyrkstaden (C J Lamm 1944).

Skiss över
Skellefteå kyrkstad 1835.

Skissen ritad med ledning av
 lagaskifteskartan 1835-38 mm.

Bilaga 3